

Arbetsmiljöskyddet inom grundskolan

Rättsliga skillnader mellan offentliga och privata aktörer

Jörgen Dahlberg

VT17 Juridik GR (C), Examensarbete, 15 Hp
Huvudområde: Juridik GR (C)
Högskolepoäng: 15 Hp
Termin/år: VT 2017
Handledare: Eivind Torp
Examinator: Eva Lindahl Toftegaard
Kurskod/registreringsnummer: JU020G
Utbildningsprogram: Förvaltningsjuridiska programmet

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
1 Inledning	2
1.1 Bakgrund.....	2
1.2 Syfte	2
1.3 Metod och material	2
1.4 Avgränsningar.....	3
1.5 Disposition	3
2 En skola i förändring	3
2.1 Alla ska ha samma rätt till utbildning på lika villkor.....	3
2.1.1 Skolpengar	5
2.2 Principen om likabehandling	7
2.2.1 Godkända friskolor och privata fritidshem.....	8
3 HD Mål nr B 5205-14	9
3.1 Min frågeställning.....	9
3.2 Avgörandet fällde arbetstagarna och friade offentliga sektorn.....	9
3.2.1 Hovrättens beslut	11
4 Rättslig analys.....	15
4.1 Kan domsluten bli olika trots att lika villkor skulle gälla?.....	15
4.1.1 Kommunal fritidshem fick företagsbot.....	15
4.1.2 Näringsverksamhetens avgränsning.....	17
4.2 Straffrättsliga bestämmelser till fördel för offentliga sektorn	18
4.3 Diskussion om rättsfallet och följder för elever inom skolan	20
4.3.1 Åtal gällande arbetsmiljöbrott.....	21
4.3.2 Straff eller arbetsmiljölagstiftningen?	22
4.3.3 Arbetsmiljöbalk för arbetsmiljöbrott.....	24
4.4 Få fall från skolan.....	26
5 Slutsatser	30
6 Källförteckning	32

Sammanfattning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Under början av 1990-talet genomfördes en omfattande reform av det svenska skolväsendet. Reformen innebar att nya privata aktörer tilläts anordna skolverksamhet. Denna så kallade friskolereform medförde att det uppstod konkurreras mellan den offentliga skolverksamheten och privata aktörer om eleverna.¹ Tanken bakom friskolereformen var att friskolor och kommunala skolor skulle ge eleverna lika rättigheter och förutsättningar oavsett vilken skola de valde. Ett domslut från Högsta Domstolen innebär dock att friskolor har ett mer omfattande ansvar i arbetsmiljöfrågor än offentligt drivna skolor. I domslut har det fastställts att offentligt bedriven skolverksamhet inte kan åläggas en företagsbot.² Mot bakgrunden av domen från HD uppstår frågan om de olika aktörerna som finns inom skolväsendet har samma skyldigheter gentemot eleverna. Mer specifikt uppstår frågor kring de rättsliga förutsättningar som har lett HD till slutsatsen att en offentligt driven skolverksamhet inte kan åläggas företagsbot.

1.2 Syfte

Vilka rättsliga överväganden ligger till grund för Högsta Domstolens bedömning att offentlig skolverksamhet inte kan dömas till företagsbot? Vilka följder är tänkbara vad gäller arbetsmiljöskyddet inom skolväsendet för elever inom privat respektive offentligt driven skola efter domslutet? I vilken omfattning utreds brott mot arbetsmiljölagstiftningen inom skolväsendet?

1.3 Metod och material

Frågeställningarna besvaras enligt den rättsanalytiska metoden. Med ett eklektiskt förhållningssätt är min avsikt att besvara problemformuleringarna i syftet. Min avsikt är att granska rådande rättspraxis och tolka gällande prejudikat. I denna utredning kommer ett antal förarbeten, domslut och publikationer att användas för att kunna reda ut rådande rättsläge. Min avsikt är att i huvudsak nyttja elektroniska källor, för att få tag i så aktuell information

¹ Prop. 1991/92:95, om valfrihet och fristående skolor, s 8.

² NJA 2016. 429, på s 440.

som möjligt. Myndighetsinformation kommer att analyseras från bland annat Arbetsmiljöverket, Åklagarmyndigheten, Polisen, Skolinspektionen och Skolverket, samt landets olika domstolar. Relevanta artiklar från branschmedia och litteraturen kommer att refereras för att återkoppla till rådande rättssituation. Domslut kommer att hämtas från Zeteo och Infotorg-Juridik. I undantagsfall kan domslut varit beställda från domstol.

1.4 Avgränsningar

Arbetsmiljölågstiftningen (1977:1160) och brottsbalken (1962:700) avgränsas till vållande till kroppsskada. I undantagsfall kommer domslut finnas med gällande vållande till annans död. Lagtexter som sådan kommer inte att citeras. Yttranden angående SOU 2016:82 en översyn av lagstiften om företagsbot har medvetet utslutits. Det samma gäller Skolverkets författningssamling samt Arbetsmiljöverkets författningssamling. Uppsatsen är begränsad till grundskolan och i undantagsfall kan gymnasiet samt fritidshem finnas med då domslut i övrigt inte gått att finna. Arbetsmiljöansvaret beskrivs i huvudsak via domslut. Regeringens ekonomiska propositioner, samt SOU 2017:28 ett nationellt centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö har medvetet utslutits.

1.5 Disposition

Uppsatsen börjar med varför skolreformen genomfördes. Sedan följer principen för likabehandling. Därefter följer min frågeställning. Efter detta presenteras ett avgörande som utgör grunden till uppsatsen. Sedan refereras ett antal domslut. Efter detta presenteras Högsta Domstolens inställning i det aktuella målet. Därefter följer en diskussion om rättsfallet. Till sist framförs slutsatsen.

2 En skola i förändring

2.1 Alla ska ha samma rätt till utbildning på lika villkor.

Detta är grunden för svensk skolpolitik. I propositionen 1990/91:18 om ansvaret för skolan fastställs viljeinriktningen med att rättigheten att genomföra en utbildning omfattar alla, oberoende vart de än bor i Sverige. Ekonomiska eller andra typer av omständigheter skulle inte vara något hinder för individen. Alla skulle ges samma möjlighet att utvecklas, och skolan skulle även vara likvärdig för alla. Regeringen ansåg att kunskap och personlig utveckling var viktiga avgörande faktorer för att utveckla och stärka den gemensamma välfärden i en konkurrensutsatt värld. Avsikten var även att stärka medborgarnas valfrihet för

att därigenom ge individen ett rikare liv och en god framtid. Inflytande i utbildning och skola ansågs som viktig för elever, föräldrar och de som hade något politiskt ansvar i kommunerna.³ En fungerande skola krävde dessutom en tydlig ansvarsfördelning, där elever, lärare och anställda fullt ut skulle veta vilka villkor som gällde för att åtgärder och förhållanden skulle hanteras smärtfritt. Ansvaret skulle kunna härledas till vem som bar ansvar för ett visst förhållande eller genomförd åtgärd. Även ansvaret som föll på kommunal eller statlig nivå skulle utformas så tydligt som möjligt. Förhållandet mellan anställda och politiker skulle likaså tydlighetgöras, och då särskilt med lärare och skolledare i åtanke.⁴ I propositionen fastslogs utbildningens huvudman, det vill säga den som var ansvarig för utbildningen, såg till att alla elever på samma villkor hade möjlighet att genomföra utbildningen. Ekonomiska, sociala förhållanden, kön eller bostadsort var exempel på omständigheter som inte fick vara till hinder för studenterna. Detta i sig betydde inte att utbildningens likvärdighet per automatik skulle tolkas som likformad, då avsikten var att utbildningen skulle kunna anpassas efter elevens behov. Den grundläggande principen i detta sammanhang var alltså att utbildningens huvudman levde upp till att kunna garantera en likvärdig utbildning, samt att skapa förutsättningar för att utbildningen var tillgänglig för eleverna på samma villkor. Dessa två punkter sågs som en förutsättning för att kunna genomföra utvärdering och uppföljningar genom kontroll.⁵ Inom den kommunala skolan ansågs huvudmännen vara i behov av att bedriva verksamheten inom offentlig skolgång med en omfattande frihet. Detta innebar att själva organiserandet skulle kunna styras utifrån egna förutsättningar i skolverksamheten. Bara intressen som var av betydande art för statsmakten skulle kunna inskränka denna form av frihet. Exempel på intressen av denna dignitet var utbildningens likvärdighet, kvalité samt att rättssäkerhetsaspekter tillgodosågs.⁶ Med rättssäkerhet avsågs bland annat vem som hade rätt att ta beslut, och i och med det hade ansvar för det tagna beslutet. Det ansågs viktigt att beslutsrätten låg på en rimlig nivå. Ett kollektivt ansvar var icke önskvärt. Ett bestämt ansvar skulle läggas på vald tjänsteman med lämplig kompetens. I detta sammanhang benämndes denna tjänsteman med titeln rektor.⁷ I litteraturen framställs rektorns roll i att kunna hantera situationer som kräver prioriteringar. Dessa situationer är att välja vilka intressen och vems krav som ska uppfyllas

³ Prop. 1990/91:18 om ansvaret för skolan, s.18.

⁴ Prop. 1990/91:18 om ansvaret för skolan. s.19.

⁵ Ibid, s.28.

⁶ Ibid, s.35.

⁷ Ibid, s.36.

med de resurser som finns att tillgå. Ett dilemma under vardaglig verksamhet med en kommunal huvudman som uppdragsgivare, var att hantera konflikter som kan uppstå. Rektorn har ett ansvar gentemot det kommunala uppdraget för skolans budget, samtidigt ska rektorn sörja för de krav som lärarna kan ställa om ytterligare resurser till sin verksamhet.⁸ Dilemmat yttrar sig i om rektorn ska bestämma sig för att stödja lärarnas vilja om mer resurser, och på så sätt framföra sitt önskemål mot den kommunala ledningen. Nästa dilemma är rektorns förmåga att prioritera mellan det kommunala och statliga uppdraget. Rektorn styrs av staten med hjälp av diverse styrdokument, samtidigt som en chef anställning ligger till grund inom den kommunala förvaltningsorganisationen.⁹

2.1.1 Skolpengar

I propositionen 1991/92:95 om valfrihet och fristående skolor gavs förslag för en ny form av finansiering för utbildningar. I dagligt tal benämns denna form av stöd som skolpeng.¹⁰ Förenklat byggde det på att varje enskild elev tilldelades ett belopp motsvarande genomsnittskostnaden per elev för kommunens egen grundskoleverksamhet.¹¹ Grunden för denna ekonomiska modell var att elever och föräldrar skulle kunna basera sitt val av kommunal eller fristående skolgång efter principen om att fritt välja skola, och ekonomiskt stöd baserat på elevens val.¹² Principen i sig byggde på att utbildningen som valdes skulle utgå från elevens egna behov. Målsättningen var att åstadkomma maximal frihet för elever och vårdnadshavare att bestämma sig för val av skola. Friheten som sådan avsågs innebära möjligheten att välja skolgång mellan det offentliga eller privata skolväsendet, men lika så möjligheten att välja skola inom den kommunala skolverksamheten mellan olika kommuner. Det offentliga stödet som varje skola fick skulle basera sig på vilka åtaganden och vilken form av ansvar skolan tog och fullgjorde. Med detta i åtanke var alltså syftet med reformen att skapa förutsättningar för att offentlig och privat skola behandlades lika vad gällde de förpliktelser skolan åtog sig. De offentliga bidragen skulle baseras på omfånget av åtaganden. Upplåtelseformen i juridiska sammanhang skulle därmed sakna betydelse.¹³ Friskolorna avsågs bli ett komplement till den offentliga skolan. Tanken var att skapa en stimulans som i sin tur skulle leda till en tävling mellan skolor att erbjuda högre kvalitet i hela skolsektorn, oavsett vilken inriktning eller

⁸ Jarl, Maria och Rönnberg, Linda. Skolpolitik. Från riksdagshus till klassrum. 3. Uppl. Stockholm: Liber AB, 2015, s 179.

⁹ Ibid, s 180.

¹⁰ Ibid, s 78.

¹¹ Prop. 1991/92:95 om valfrihet och fristående skolor, s 14.

¹² Ibid, s 7.

¹³ Ibid, s 8.

ägandeform skolan hade. Olika former av skolors profiler skulle lägga grund för kostnadseffektivitet och nya former av arbetsmetoder som var effektivare kunde prövas och på sådant sätt spridas. Tanken med detta var att fristående skolor skulle kunna bidra till en effektivare användning av resurser inom skolans verksamhetsområde. Avgränsningar gjordes dock att det inte förelåg någon ovillkorlig rättighet att kunna välja någon annans kommuns grundskola, lika så rätten till skolskjuts.¹⁴ Förslaget byggde vidare på att friskolans elever som inte var bosatt i aktuell kommun, skulle ersättas genom att kommunen fick ersättning från elevens hemkommun. Detta innebar att kommunen ålades att fördela av sina resurser inom skolområdet, så att de fristående skolorna som var lokaliserade inom kommunen fick ta del av statens bidrag till skolsektorn. Villkoren var att skolan var godkänd för traditionell skolplikt.¹⁵ Strävan var att friskolorna som fick del av de offentliga medlen, liksom kommunal skolverksamhet, inte fick påverka effekten av social eller ekonomisk segregation.¹⁶ Utgångspunkten var att utgå från genomsnittskostnaden för varje grundskoleelev. Rimligheten för denna form av kostnad skulle basera sig på den totala kostnaden kommunen hade för grundskolan inklusive statsbidraget. Avsikten var inte att detaljstyra de privata skolorna på ett sådant sätt att arbetsmetoderna och verksamheten i övrigt påverkade skolans utmärkande drag på något systematiskt sätt. Det offentliga bidraget var därmed tänkt att fungera som på ett sådant sätt att det inte begränsade skolors olika profiler. Det påpekades i propositionen att kommunen vid tidpunkten hade det övergripande ansvaret för skolväsendet, till skillnad från friskolorna. Innebörden av detta var att skolan inte på egen hand kunde på egen hand välja vilka elever de ville ta emot baserat på elevens speciella begåvning eller intresseprofil. Likaså kunde inte kommunen välja att ta emot enbart elever som var mest fördelaktiga ur ett ekonomiskt perspektiv. Förpliktelsen innebar att även att kommunen var tvingad att se till att elever som krävde ytterligare resurser fick det stöd som behövdes. Exempel på denna typ behovsgrupper var barn med handikapp, där fler lärotimmar kunde tänkas att behövas.¹⁷ I samband med riksdagens protokoll 1991/92:127 blev beslutet om att införa en individuellt baserad skolpeng verklighet för eleverna. I och med det blev friskolorna ett naturligt inslag inom svenskt skolsystem.¹⁸

¹⁴ Prop. 1991/92:95 om valfrihet och fristående skolor, s.9.

¹⁵ Ibid, s 14.

¹⁶ Ibid, s 16.

¹⁷ Ibid, s 15.

¹⁸ Jarl, Maria och Rönnberg, Linda. Skolpolitik. Från riksdagshus till klassrum. 3. Uppl. Stockholm: Liber AB, 2015, s 79.

2.2 Principen om likabehandling

Genom statens offentliga utredning SOU 2013:56 friskolorna i samhället klargjordes det tydligt att friskolorna hade funnit sin plats inom svenskt skolväsen, och därför skulle finnas kvar. Värdet av att kunna välja skola stimulerade den enskilde och utvecklade skolväsendet som i helhet som sådant. Det ansågs att möjligheten skulle finnas kvar för friskolor att gå med vinst, men att regelverken skulle tydlighetsgöras mot bakgrund av framställda krav om god kvalitet. Detta innebar att kravet om kvalitet skulle ställas i fokus.¹⁹ Principen om lika villkor gällde alltså även ur ett ekonomiskt perspektiv. Skolans uppdrag skulle hanteras likvärdigt oavsett vem som var dess huvudman. En förutsättning för att friskolor skulle ha framgång, var att de fick gå med vinst och ge ägarna utdelning då verksamheten skapade ett finansiellt överskott.²⁰ I statens offentliga utredning SOU 2013:56 friskolesektorn i Sverige beskrevs möjligheten att fritt välja skola utifrån synsättet om fri näringsfrihet. Det innebar att skolväsendet som form bedrevs under marknadsliknaden förutsättningar av vinstdrivande företag. Syftet med denna form var att kvalitén och effektiviteten skulle främjas. Tanken var med detta att elever och vårdnadshavare skulle få ett direkt inflytande över hur resurserna från samhället skulle fördelas. De bidrag som gavs från staten till privata skolor skulle fördelas efter vilket val av skola som gjordes. Konkurrensen var tänkt att skapa en pedagogisk mångfald.²¹ Inom fri marknader gör kunderna egna val utifrån intresse. Valen kan basera sig på pris, kvalitet, eller en kombination av andra förutsättningar. Ur skolans perspektiv finns ur avseende ingen direkt kundrelation. Den modell som ligger till grund ur ett kundperspektiv är det faktum att vårdnadshavare och elever väljer utbildning utan att själva betala fullt ut för den. Eftersom samhället står för merkostnaden i utbildningssammanhang blir ett begrepp som marknad felaktigt enligt vissa ekonomer. Den avgörande skillnaden från traditionell marknad som drivs efter tillgång och efterfrågan är att skolväsendet prissätts efter politiska beslut. Med en grundlagsrättslig och pliktbaserad lagstiftning som stöd får en fristående skola bedriva verksamhet då en godkänd huvudman driver verksamheten med ekonomiskt bistånd från elevens hemkommun. Principen om likabehandling innebär att bidragen anslås under samma förutsättningar som för kommunal skolverksamhet. Bidraget som sådant är inte sammankopplat till den egentliga kostnaden som drabbar skolan för elevens utbildning. Det finns heller ingen

¹⁹ SOU 2013:56 Friskolorna i samhället: Betänkande av friskolekommittén, Stockholm 2013, s.15-16.

²⁰ Ibid, s 44.

²¹ Ibid, s 86-87.

relaterad koppling till att bidraget kräver att utbildningen i sig har särskild kvalitet. Det som krävs är däremot att huvudmannen för den privata friskolan uppfyller en viss nivå av kvalitet för att dels bli godkänd som huvudman för skolan, samt för att utöva utbildningar inom fristående skolor. En annan skillnad som skiljer friskolan från övriga fria marknaden är att dess verksamhet först kan tas i bruk efter att Skolinspektionen godkänt skolans huvudmannaskap. Detta godkännande är möjligt att återkalla om det kan påvisas att brister av allvarigare art förekommer som i sin tur kan göra att verksamheten måste upphöra, oberoende om skolan i sig har ekonomisk bärkraft och tillräckligt elevunderlag.²²

2.2.1 Godkända friskolor och privata fritidshem

Skolinspektionen har enligt litteraturen rätt att avgöra om en friskola ska ges möjlighet att få starta verksamhet eller inte. Myndigheten som sådan har en skyldighet att erhålla synpunkter från berörd kommun, däremot föreligger ingen skyldighet att följa yttrandet om sakfrågan från kommunen. Det föreligger därför ingen vetorätt mot Skolinspektionens beslut, men under senare år har kommuner i ökad omfattning fått visst inflytande rörande etableringar av friskolor.²³ I statens offentliga utredning SOU 2016:78 ordning och reda i välfärden beskrivs de 16 största utförarna av privat regi inom välfärden omsätta ca 56 miljarder kronor 2015. I förhållande till utbildningsverksamhet omsatte de 6 största utbildningsanordnarna ca 10,6 miljarder kronor 2014. Utredningen tog fasta på att skolverket upptäckt att utbildningsföretag växer genom sammanslagningar. Denna utveckling hade dock planat ut under senare tid.²⁴ Hösten 2016 var fördelningen 4847 grundskolor inom den offentliga skolektorn, medan den privata hade 820 skolor. Det fanns 4238 kommunala fritidshem, och 677 privata.²⁵ Friskolor kontrolleras lika olika i fråga om det är en enskild huvudman som driver utbildningen, eller om det är fråga om en uppdragsbaserad verksamhet som bedrivs av en utförare för en huvudmans räkning. Prövningen sker av kommunen eller skolinspektionen efter att en enskild ansökan kommit in om att få bedriva verksamhet som huvudman inom friskola eller privat förskola. Vid ett godkännande har huvudmannen rättighet till elevens skolpeng från hemkommunen. Om den privata utbildningsanordnaren vill utöka sin verksamhet eller förändra bitar av dess innehåll krävs en ny ansökan om ett

²² SOU 2013:56 Friskolorna i samhället: Betänkande av friskolekommittén, Stockholm 2013, s 87.

²³ Jarl, Maria och Rönnerberg, Linda. Skolpolitik. Från riksdagshus till klassrum. 3. Uppl. Stockholm: Liber AB, 2015, s 81.

²⁴ SOU 2016:78 Ordning och reda i välfärden: Betänkande av välfärdsutredningen, Stockholm 2016, s 175-176.

²⁵ Skolverket. Snabbfakta. Verksamheter och skolenheter hösten 2016. Avdelningen för analys. Senast granskad 2017-04-25. <https://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/snabbfakta-1.120821> (Hämtad 2017-04-25).

utökat godkännande. Ett godkännande ska delas ut till den enskilde under förutsättning att den enskilde förväntas följa forskrifter som ankommer om utbildningen. Utbildningen får inte vara dålig för eleverna på lång sikt. Det allmänna skolväsendets organisation i kommunen där utbildaren är verksam får inte heller påverkas negativt. Negativ karaktär i detta sammanhang beskrevs som om en kommunal befintlig skola skulle tvingas att stänga ner sin verksamhet och på sådant sätt öka elevernas resväg mellan skolorna.²⁶ Att en kommun blev tvungen att själva omorganisera var inte skäl nog att avslå en ansökan. Den kommun där utbildningen är tänkt att bedrivas ska ges möjlighet att yttra sig till skolinspektionen innan godkännande. Vid de tillfällen ärendet gäller gymnasieskola ges även närliggande kommuner möjlighet att yttra sig. Befintliga friskolor kan byta huvudman. Det betyder att både de juridiska och fysiska personerna som ursprungligen haft godkännandet kan ersättas med en annan huvudman. I detta fall fordras ett nytt godkännande. Kraven i skollagen är de enda som behöver vara uppfyllda för att ett godkännande ska kunna lämnas ut. Därför kan inte kommunerna eller skolinspektionen ställa specifika kvalitetskrav som faller utanför krav i skolförfattningar.²⁷

3 HD Mål nr B 5205-14

3.1 Min frågeställning

Mot bakgrund av att alla ska ha samma rätt till utbildning på lika villkor är min frågeställning om skolan verkligen är likvärdig för alla? Är det möjligt att skolor döms olika i arbetsmiljöbrottsmål av domstol även fast lika villkor ska gälla för skolväsendet?

3.2 Avgörandet fällde arbetstagarna och friade offentliga sektorn

Ett domslut från Högsta Domstolen ställde frågan om skolväsendets verkande under lika villkor på sin spets. Avgörandet handlade om en elev som skadade sig vid en bormaskin under en lektion i träslöjd. Skolan bedrevs under kommunal regi. Läraren och rektorn fälldes i lägre instans för arbetsmiljöbrott genom vållande av kroppsskada (3 kap. 8 och 10 §§ BrB). Ett yrkande om företagsbot lades fram av åklagaren mot kommunen, eftersom det ansågs att kommunen utövat näringsverksamhet. Samtidigt ansågs det att de personer som haft ansvar för kontroll och tillsyn av verksamheten hade brustit i sina förehavanden.

²⁶ SOU 2016:78 Ordning och reda i välfärden: Betänkande av välfärdsutredningen, Stockholm 2016, s 155.

²⁷ Ibid, s 156.

Tingsrätten ansåg att skolverksamheter inte utövar näringsverksamhet och avslog yrkandet. I Hovrättens avgörande fastslogs tingsrättens domslut. Högsta domstolen refererade i sitt domslut från 36 kap. 7-10 §§ i BrB. Där sägs det att förutsättningen för att en juridisk eller fysisk person ska dömas till företagsbot, är att parten är näringsidkare samt att inga brott har begåtts i näringsverksamheten.²⁸ Högsta domstolen avgjorde till kommunens fördel, och ansåg att en kommun inte bedrev näringsverksamhet som avsågs med 36 kap. 7 § BrB.²⁹ Justitierådet Kerstin Calissendorff hade en skiljaktig mening i domslutet av målet. I hennes framställan ansågs den centrala frågan i detta mål vara om skolverksamhet som drevs av kommunen var att betrakta som bedriven på ett sådant sätt som 36 kap. 7 § BrB föreskriver om näringsverksamhet. En hänvisning gjordes bland annat till propositionen 2008/09:171 offentliga bidrag på lika villkor. Denna pekade på att en kommuns roll både är att bedriva utbildningsverksamhet och att finansiera denna oberoende av vilken aktör som driver grundskoleverksamhet.³⁰ Justitierådet ansåg att likhetsprincipen skulle råda utan hänsyn om utbildningsverksamheten bedrevs av en kommunal eller enskild huvudman. Myndighetsutövningen gentemot elever som kunde komma i fråga var att betrakta som lika oberoende av huvudmannskapet. Bidragen som kommuner ger till enskilda huvudmän skulle beslutas på likande underlag som kommunen gjorde för att fördela kapital till den egna kommunala skolverksamheten. Oberoende av vilket huvudmannskap som existerade så fick eleverna inte belastas med en avgift. Justitierådet ansåg sig inte finna stöd för att förhållandet i sig mellan eleven och friskolan hade några ytterligare former av kontraktliknade karaktär än vad som fanns mellan en elev inom kommunal skola och kommunen. Kommunens skyldighet att erbjuda utbildning för ungdomar och barn i kommunen, innebar andra former av invecklade utgångspunkter än hos en enskild huvudman. Det berodde på att förutsättningarna för att kunna planlägga skolverksamheten skiljde sig åt mellan en kommunal respektive enskild huvudman. Detta i sig var ingen relevant grund att stödja sig på enligt Justitierådet. Förutsättningarna för att planera verksamheten i skolan var inte en relevant faktor för att bedöma verksamhetens faktiska art. De ekonomiska aspekterna kopplades däremot till om de bedrevs yrkesmässigt. Att kommunala bidrag sker genom att de anslås till budgeten för kommunal skola skulle inte vara något som hindrade från att bedöma att skolan drevs på ekonomisk grund enligt

²⁸ NJA 2016. 429, på s 436.

²⁹ Ibid, s 439-440.

³⁰ Ibid, s 440-441.

Justitierådet. Inom en grundskola som drivs under kommunal regi med en kommun som huvudman ska kostnader få plats innanför de egna finansierade givna omständigheterna. I jämförelse med RÅ 2015 ref.53 skulle därför liknande tillskott lämnas till enskilda huvudmän, om kommunen gav den egen skolverksamhet extra ekonomiska medel under budgetåret. Detta betydde att vissa offentliga organisationer saknar självständigt möjligheten att välja hur vissa obligatoriska verksamheter skulle anordnas finansiellt.³¹

3.2.1 Hovrättens beslut

Hovrätten för Västra Sverige domslut överklagades av vice Riksåklagare Kerstin Skarp vid Åklagarmyndighetens rättsavdelning. I framställan ansågs den centrala frågan i detta mål vara om skolverksamhet som drevs av kommunen var att betrakta som bedriven på ett sådant sätt som 36 kap. 7 § första stycke i BrB föreskriver om näringsverksamhet. Riksåklagaren tog fasta på förarbetenas klargörande om att begreppen näringsverksamhet och näringsidkare hade en klar avgränsning i bestämmelserna om företagsbot. Lagstiftningen avsåg med näringsidkare gälla juridiska och fysiska personer, då dessa professionellt bedrev ekonomisk verksamhet. Oberoende av om syftet var att gå med vinst eller inte. Begreppet näringsidkare skulle därmed tolkas ur ett bredare perspektiv. Kommunal och statlig näringsverksamhet konkurrerade därför ibland med privata intressenter som var verksamma inom samma område. Likställighetsprincipen skulle alltså gälla även offentlig verksamhet med rådande lagstiftning. Kärnpunkterna i detta resonemang baserade sig på att huvudregeln myndighetsutövning i en verksamhet inte nödvändigtvis innebar näringsverksamhet.³² Förekomsten av myndighetsutövning kunde dock ge skäl till att i vissa fall att betrakta verksamheten som näringsverksamhet. Innebörden av näringsverksamhet och näringsidkare skulle alltså ha samma betydelse som i annan lagstiftning. Utgångspunkten för denna form av resonemang ansågs naturlig i och med att det kunde tänkas att det fanns ett antal variationer inom olika rättsområden, beroende på lagstiftningens syfte och innebörd. Företagsbotens förarbeten var 30 år gamla. Det var inte anmärkningsvärt att förarbetena inte var så tydliga eftersom samhällsutvecklingen och konkurrensen

³¹ Ibid, s 441.

³² Åklagarmyndigheten. Dokument. Verksamhet i Högsta Domstolen. ÅM 2014/7500 Företagsbot. 2015-11-26. Utveckling av grunderna för talan i Högsta domstolens mål nr B 5205-14 Åklagarmyndigheten, Riksåklagarens kansli, Rättsavdelningen, 2014-11-11, Dnr ÅM 2014/7500, https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/verksamheten-i-hogsta-domstolen/overklaganden/am_2014_7500_foretagsbot.pdf (Hämtad 2017-03-23), s 11.

har ökat snabbare under senare tid. Förarbetena från 2006 års lagändring tillför därför inte målet tydliga svar enligt riksåklagaren. Tidigare hade inte Högsta Domstolen prövat frågan hur begreppen näringsverksamhet och näringsidkare skulle tydas i förhållande till bestämmelserna om företagsbot. Uttalanden i NJA 2014 s139 I-IV ansågs av riksåklagaren vara så brett hållna att de inte gav någon vägledning. Ett rättsfall från Miljööverdomstolen innehöll fyra mål angående miljöskattavgifter där rättssubjekten varit kommunala eller statliga. Den centrala frågan i dessa fall avsågs gälla om verksamheten bedrevs i form av näringsverksamhet. Inget av fallen rörde dock skolverksamhet eller företagsbot. I princip ansåg riksåklagaren att vinstintresse inte var avgörande vid bedömningen av huruvida verksamheten bedrevs yrkesmässigt och därmed om personen bakom skulle klassas som näringsidkare. En verksamhet som bedrevs av det allmänna och innehöll myndighetsutövning skulle som regel inte antas vara näringsverksamhet. Bedömningen skulle ske i de fall myndighetsutövning inte förelåg på ekonomisk grund. Grunderna för denna form av bedömning baserade sig på verksamhetens finansiering, samt om utförandet genomfördes frivilligt eller genom krav i lagstiftning. En annan faktor att ta hänsyn till var om verksamheten bedrevs under konkurrens från andra enskilda näringsidkare.³³ Riksåklagaren refererade ett rättsfall från Miljööverdomstolen som skedde 2012. Där hade Hovrätten över Skåne och Blekinge åtalat en kommun för ett brott som begåtts inom en kommunal skolas fritidshemsverksamhet. Kommunen ålades att betala en företagsbot. En avgörande skillnad var att fritidsverksamheten till viss del finansierades med hjälp av avgifter. Hovrätten hade i detta fall ansett att eleverna genom att ta en plats i anspråk, uppfyllde ett krav om ett ömsesidigt avtalsförhållande mellan kommunen och barnets vårdnadshavare. Denna form av avtal var att anse som förpliktande i och med att de accepterat kommunens erbjudan om plats för barnet i fritidshemmet. Hovrätten ansåg att den kommunala självkostnadsprincipen utgjorde grund för att inskränka på avgiftens storlek genom en så kallad maxtaxa. De mest närliggande avgörande som berör gällande mål avsågs komma från Miljööverdomstolen. I MÖD 2001:22 ansågs ett sjukhus som drevs inom landstingets regi inte bedriva näringsverksamhet. Grunden till detta resonemang var att den avgift som togs ut från patienterna inte utgjorde grund för sjukhusets ekonomiska ställning. Det faktum att även enskilda utövar sjukvårdsverksamhet med vinstintresse, innebar inte att landstinget konkurrerade ut andra aktörer på marknaden. De ekonomiska

³³ Ibid, s 12.

aspekterna ansågs därför ha låg betydelse för avgörandets skull. Miljööverdomstolen fokuserade istället på det faktum att sjukvårdsverksamheten kunde bedrivas under konkurrens med enskilda aktörer. Detta i sig gjorde att patientavgiften under dessa omständigheter saknade betydelse för avgörandet. Riksåklagaren påpekade att kommunal skolverksamhet är obligatorisk men kommunen har inte ensamrätt. Skolverksamhet får bedrivas av privata aktörer. Skolreformen innebar att vårdnadshavare och barn själva skulle ha möjlighet att välja skolform i enighet med friskolereformen. I och med detta skapades gemensamma spelregler för kommunala samt privata skolor. Finansieringen löstes genom en så kallad skolpeng som följde varje elev och vidare gavs till den skola som eleven valde att gå på. De privata och kommunala skolorna fick därför inte ta ut någon avgift från föräldrar eller elever. Avsikten med friskolereformen var enligt riksåklagaren att stimulera konkurrensmöjligheterna mellan skolorna, oberoende av ägarform eller inriktning av skolform. Det rådde inga tvivel om att det var konkurrens inom skolområdet, men att den var i princip under samma villkor för alla parter.³⁴ Utgångspunkten för överklagan till Högsta domstolen var att få prövat hur vidsträckt begreppet näringsverksamhet var i förhållande till företagsbotens bestämmelser. Verksamheten behövde inte drivas med vinstsyfte, och framträdandet av myndighetsutövning var inte så betydande att frågan om näringsverksamhet uteslöts. Den form av yrkesmässighet som bedrevs inom kommunal skolverksamhet krävde att verksamheten var finansiellt beskaffad. Skolan fick inte kräva avgifter av elever eller lärare, oberoende av om den bedrevs i kommunal eller privat regi, då allmänna medel finansierade verksamheten. Fördelningen av dessa medel hanteras systematiskt genom att skolorna tilldelas ett belopp utifrån varje enskild elev som väljer dess utbildning. Den tidigare nämnda skolpengen följer alltså elevens val av skola.³⁵ Det saknades därför betydelse om finansieringen av verksamheten var avgiftsbaserad eller inte. Det finns inget vinstkrav kopplat till näringsverksamhet. Istället ansåg Riksåklagaren att den avgörande faktorn var på vilket sätt uppbyggnaden av finansieringen var, och att den likställdes med friskolornas form. Med detta som grund var resurskonkurrensen hård mellan kommunala och privata skolor. En följd av detta blir att marknaden eliminerar vissa skolor. En liknande uppfattning hade Miljööverdomstolen genom MÖD 2001:1. Där uttalades det att sjukvårdsverksamhet inte bedrevs ur konkurrenshänseende mot någon enstaka

³⁴ Ibid, 13.

³⁵ Ibid, 14-15.

aktör, trots att det togs ut en avgift av begränsat omfång av patienterna.³⁶ Riksåklagarens ansåg att kommunal skolverksamhet konkurrerade med övriga aktörer med finansiellt stöd. Den rivalitet som uppkommer om resurserna gav utrymme för anse att verksamheten var av en sådan finansiell sort som avses med näringsverksamhet. Detta innebar att näringsverksamhetsbedömningen var likställd första styckets formulering i 36 kap. 7 § BrB. En avvikande tolkning innebar att likställighetsprincipen försumrades. Innebörden av detta skulle vara att skolor trots konkurrens under jämbördiga villkor, behandlas varierande. Rättstillämpning skulle inte komma i konflikt med den straffrättsliga legalitetsprincipen om näringsverksamhet ansågs föreligga kommunal skolverksamhet. Riksåklagaren grundade detta ställningstagande efter egen tolkning av bestämmelsen. Till detta tillkom uttalanden i förarbeten som angivet att det allmänna kan bedriva näringsverksamhet, utan krav om vinstsyfte. Det påpekades även att om arbetsmiljöbrottet förekommit inom en verksamhet bedriven av friskolan, så skulle troligen ingen debatt följt om näringsverksamhet föreläggat, oberoende skolans inriktning till vinst. När en skola plockar ut vinster från sin friskoleverksamhet så särskiljer den sig ekonomiskt från en kommunal bedriven skolverksamhet. Utan vinstsyfte så återinvesteras eventuellt överskott till verksamheten. En fritidshemsverksamhet som bedrivits under kommunal skola försorg ålades av Hovrätten över Skåne och Blekinge en företagsbot år 2012. Ett brott var begånget under utövning av näringsverksamhet. Det faktum att kommunal fritidsverksamhet till lägre grad är finansierad genom avgifter var inte skäl nog att behandla vardaglig skol och fritidsverksamhet annorlunda. Riksåklagarens åsikt var att verksamheten inom de kommunala fritidshem och skola var organisatoriskt lika. Ur näringsverksamhetsperspektiv skulle de därmed bedömas så lika som möjligt.³⁷ Konkurrenslagens tillämpbarhet gäller bara om verksamheten inte har spår av myndighetsutövning.³⁸ Obligatorisk verksamhet är som huvudregel inte näringsverksamhet om den inte konkurrerar med andra enligt litteraturen.³⁹

³⁶ Ibid, s 15.

³⁷ Ibid, s 15-16.

³⁸ Idén, Tobias. Kommunen som konkurrent. Kommunalrättsliga befogenheter och konkurrensrättsliga begränsningar. Skrifter från juridiska institutionen vid Umeå universitet/Nr 19. Uppsala: Iustus Förlag AB, 2008, s 116.

³⁹ Carlsson, Kenny och Bergman, Mats. Konkurrenslagen, en kommentar. 2:1. Uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2015, s 99.

4 Rättslig analys

4.1 Kan domsluten bli olika trots att lika villkor skulle gälla?

Ett domslut som aldrig överklagades till hovrätten rörde en friskola som åtalades för ett arbetsmiljöbrott och ålades med en företagsbot. I domslutet framkommer det aldrig någon diskussion om arbetsmiljöbrottet inträffat i samband med om friskolan begått näringsverksamhet. Det privata aktiebolaget som vid tidpunkten bedrev skolverksamhet hävdade att den straffrättsliga handlingen vållande till kroppsskada var knytet till den näringsverksamhet som bolaget bedrev, och tingsrätten höll med.⁴⁰ Målet handlade om två pojkar som år 2009 spelade fotboll på en skolgård vid en friskola. Målburen hamnade över en av pojkarna och orsakade en allvarlig skallskada.⁴¹ Förutsättningen för att en enskild näringsidkare skulle kunna åläggas en företagsbot var att brottet begåtts i anknytning till näringsverksamheten. Åklagaren hävdade att personalen på grund av oaktsamhet hade åsidosatt vad som krävdes för att förebygga olycksfall i enighet med arbetsmiljölagen. Detta ledde till vållande av kroppsskada. Ingen enskild person blev åtalad för arbetsmiljöbrott. Tingsrätten fann utan närmare diskussion att vållande till kroppsskada hade anknytning till aktiebolagets näringsverksamhet.⁴² Företaget ålades att betala en företagsbot på 1 miljon kronor och domslutet vann laga kraft.⁴³

4.1.1 Kommunal fritidshem fick företagsbot

Hovrätten över Skåne och Blekinge yttrade sig i ett domslut som rörde en olycka som hände på ett fritidshem som drevs i kommunal regi. I ett badhus drunknade ett barn. En fritidsledare fälldes för vållande till annans död 3kap. 7 § 1 st BrB. Åklagaren hade även framställt ett yrkande om att kommunen skulle åläggas en företagsbot.⁴⁴ Tingsrättens uttalande i målet tog fasta på att skattemedel finansierade fritidshemsverksamheten, och att den bedrevs genom vara reglerad i lag. Detta innebar att tilldelning av platser och avgifter togs via beslut som var att beakta som myndighetsutövning. Därmed fanns inga ingångna avtal mellan kommunen och vårdnadshavarna. Tingsrätten fann inget stöd för att kommunen

⁴⁰ Åklagarmyndigheten. Dokument. Verksamhet i Högsta Domstolen. ÅM 2014/7500 Företagsbot. 2015-11-26. Utveckling av grunderna för talan i Högsta domstolens mål nr B 5205-14 Åklagarmyndigheten, Riksåklagarens kansli, Rättsavdelningen, 2014-11-11, Dnr ÅM 2014/7500, https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/verksamheten-i-hogsta-domstolen/overklaganden/am_2014_7500_foretagsbot.pdf (Hämtad 2017-03-23), s 10.

⁴¹ Göteborgs Tingsrätt, Avdelning 4, beslut 2012-06-04, Mål B 2458-10, s 2.

⁴² Ibid, s 13.

⁴³ Ibid, s 1.

⁴⁴ Hovrätten över Skåne och Blekinge, Avdelning 1 Rotel 15, beslut 2012-02-20, Mål nr 65-10, s 2.

bedrev näringsverksamhet. De ansåg dock att det vid tidpunkten för domslutet fanns ett behov av en praxis från högre nivå. Med tanke på legalitetsprincipen hade tingsrätten uppfattningen att det fanns i allra högsta grad faktorer i målet till fördel för att bedöma verksamheten som näringsverksamhet. Det ansågs slutligen vara lagstiftaren som hade till uppgift att avgöra frågan. Tingsrätten avslög åklagarens begäran om företagsbot.⁴⁵ Hovrätten för Skåne och Blekinge anslöt sig till ett yttrande som Miljööverdomstolen gjort i ett avgörande från 2001, och hade det som stöd för sin bedömning. De framhöll att inslagen av myndighetsutövning som sker inom fritidsverksamhet främst är kopplade till fördelning av fritidshemsplatser samt avgiftsbeslut. Faktorer som dessa gjorde att det inte gick att utesluta näringsverksamhet inom fritidshemsverksamhet.⁴⁶ Det fanns däremot flera faktorer som tillsammans behövde vägas in till målet. Några faktum var att kommunen hade en förpliktelse att föreslå fritidshemsplatser, och att verksamheten finansierades med hjälp av statsstöd och rimliga avgifter. Andra faktorer som påverkade avgörandet var att kommunen inte hade ensamrätt att bedriva verksamhet inom fritidshemsområdet. Privat verksamhet hade förvisso avgifter, men konkurrensen påverkade inte verksamhetens kvalitet och innehåll. Hovrätten menade vidare att avgifterna endast togs i bruk för de platser inom fritidsverksamheten som togs i anspråk. Detta betydde att det krävdes en motprestation av ekonomisk karaktär mellan parterna. Därför uppstod ett inbördes avtalsförhållande mellan vårdnadshavare och kommunen då en plats inom fritidsverksamheten godtogs. De ekonomiska inslagen utgjorde därmed grund för att kunna bedöma fritidshemsverksamheten som en näringsverksamhet i likhet med avseendet i 36 kap. 7 § BrB. Legalitetsprincipen i straffrätten skulle därmed inte hindra rättstillämpningen på något sätt.⁴⁷ I det aktuella målet var dock förutsättningarna så att olyckan berodde på att en enskild anställd hade brustit i sitt förehavande att ha tillsyn över barnet. Aktiviteten som anordnades av fritidshemmet att åka och bada var enligt Hovrätten ett led i att skapa meningsfull och stimulerande lärande för barnen. Därmed ansågs verksamheten i sin helhet kunna falla under begreppet näringsverksamhet, eftersom att evenemanget hade ett tydligt inslag av fritidsverksamhet. Brottet var därför inte enbart knutet till en enskild person utan även anknutet till näringsverksamhet. Kommunen antogs skäligen ha gjort allt i sin makt för att förebygga brottsliga

⁴⁵ Ibid, s 47.

⁴⁶ Ibid, s 5.

⁴⁷ Ibid, s 6.

handlingar som arbetsgivare. Den enskilde hade dock brustit i sitt särskilda ansvar för kontroll och tillsyn i daglig verksamhet. Det ansågs därför finnas grund för att ålägga kommunen en företagsbot.⁴⁸ Förmildrande omständigheter ansågs dock vara att brottsligheten inte var bedriven till stort omfång eller systematiskt. Det fanns inga belägg för att kommunen haft vinstintresse eller stöd från kommunal ledning på grund av brottslig handling. Domslutet blev därför att kommunen fälldes för brott mot 36 kap. 9 och 10 §§ BrB.⁴⁹

4.1.2 Näringsverksamhetens avgränsning

Näringsverksamheten tolkas vidare i ett avgörande från Hovrätten för Västra Sverige. Målet handlade om ett ridhus som en ridklubb fick hyra av kommunen. Gymnasielever och lärare genomförde ett ombyggnadsarbete där lokalförskningskontoret var uppdragsgivare. En lärare skadade sig svårt på grund av att ett skyddsräcke saknades. Kommunen ansågs ha arbetsmiljöansvaret eftersom de inte delegerat ut något ansvar som byggherre. De ansågs grovt försummat sina skyldigheter genom att inte ha gjort tillräckliga åtgärder för att förhindra olyckan. Det ansågs särskilt allvarligt i och med att elever användes som arbetskraft. Tingsrätten fällde kommunen som dömdes att betala företagsbot. Motiveringen var att ersättning för lokalhyra inkasserades löpande. Enligt tingsrätten är verksamheten i så fall att jämföra med näringsverksamhet. Enligt tingsrätten krävdes det att ett brott hade begåtts för att kunna ålägga verksamheten till företagsbot, men det fodrades inte att någon enskild person hade blivit fälld för brottet. Det krävdes inte heller att någon enskild fysisk person kunde fastställas som skyldig till brottet. Ordförande var inte enig med tingsrätten och ansåg att själva arbetet hade varit bedrivet inom skolans rättsreglerade utbildningsverksamhet. Byggnaden i sig skulle ses som en av kommunen fristående ägd fastighet. Att den hyrdes ut med kommunal subvention skulle ses som ett alternativ för att kommunen skulle ha drivet den under egen ledning. Ordförande såg inte detta som grund för att detta skulle betraktas som näringsverksamhet, och ansåg även att begreppet som sådant skulle tolkas inom ett begränsat omfång. Mycket med tanke på vad som allmänt uppfattas som brottsbar handling.⁵⁰ Hovrätten för Västra Sverige ogillade åtalet om företagsbot. I domslutet beaktades det att kommunen genom att hyra ut ridhuset som sådant ansågs bedriva näringsverksamhet. En subventionerad hyra ansågs inte utgöra undantag även fast ändamålet var fritidsverksamhet som

⁴⁸ Ibid, s 6.

⁴⁹ Ibid, s 7.

⁵⁰ RH 1999:84

bedrevs inom kommunen. Hovrätten tog dock hänsyn till att det handlade om en olycka som inträffat vid ett enskilt byggprojekt som bedrivits i anknytning till lagstadgad utbildning inom gymnasiet. Själva byggverksamheten ansågs dock inte ha den form av anknytning som krävdes för att brottet skulle kunna sägas vara begånget under näringsverksamhet enligt Hovrätten.⁵¹ En nämndeman ansåg att det inte var självklart att läraren självständigt skulle ha ansvar. Det framkom i domen att läraren framfört till ledningen sin brist på erforderlig kompetens och därför inte kunnat ta ett personligt ansvar för arbetsmiljön. Nämndemannen ansåg att eftersom det saknats delegering om arbetsmiljöansvaret så kvarstannade ansvaret inom kommunalledningen.⁵²

4.2 Straffrättsliga bestämmelser till fördel för offentliga sektorn

I domslutet från Högsta Domstolen rörande eleven som skadade sig på en bormaskin ansågs det att lagstiftarens avsikt med bestämmelserna om företagsbot inte hade den vanliga skolverksamheten i åtanke då bestämmelsen skapades. Lagstiftningen var styrd mot brott inom näringsverksamheter som vid tidpunkten bedrevs under mer allmänna former av enskilda, eller då stat eller kommuner var i jämförbar situation. Ändring av lagstiftningen till förmån för skolverksamheter hade inte skett, för att säkerhetsställa om reglerna om företagsbot var tillämpliga. Sådana åtgärder har tagits i bruk inom ett närliggande rättsområde så som miljöstraffavgifter. Högsta domstolen påpekade utvecklingen av att ett stort antal elever under senare år går på privatägda skolor, så kallade friskolor. Detta skulle kunna påverka bedömningen och möjligen medföra att de straffrättsliga bestämmelserna på grund av rådande samhällsutveckling, skulle kunna omfattas av gärningar som inte var aktuella, eller som lagstiftaren var ovetande vid tidpunkten för införandet. Högsta domstolen förde sitt resonemang vidare med att ett utvidgat tillämpande av straffrättsliga bestämmelser kunde omfatta handlingar som inte existerade eller det fanns kännedom om från lagstiftarens sida. Vid tidpunkten avsågs inte ett utvidgande av de straffrättsliga bestämmelsernas tillämpning avse denna typ av verksamhet. En obalans kunde ske i samband med utvecklingen av ett nytt fenomen så som friskoleområdet.⁵³ Bärgrunden i detta resonemang fann domstolen i ett förarbete från 1985 som behandlade företagsbot. Ur proposition 1985/86:23 s.24 ff, samt sidan 62 tog de stöd i begreppen näringsidkare samt

⁵¹ Hovrätten för Västra Sverige, Avd 3, beslut 1999-06-28, B 263-97, s 4.

⁵² Hovrätten för Västra Sverige, Avd 3, Mål: B 263/97, rotel 33, Prot.bilaga.

⁵³NJA 2016. 429, på s 439-440.

näringsverksamhet. Vid tidpunkten då propositionen skrevs sågs begreppen klart avgränsade till sak och innehåll utan att vålla framtida problem. Näringsidkare avsågs gälla juridiska samt fysiska personer vars syfte var att yrkesmässigt driva en verksamhet på ekonomisk grund. Oberoende av om verksamheten avsåg att ge vinst eller inte. Näringsverksamhet avsågs vara oberoende av i vilken regi verksamheten bedrevs. Avsikten med systemet för företagsbot var enligt propositionen inte att särskilja vem som bedrev verksamheten, därför skulle offentlig och privat verksamhet bedömas på samma grunder. Det framställdes att kommunala och statliga bolag föll under begreppet näringsidkare, och att likvärdigt förhållningssätt skulle gälla för kommunala och statliga verk som drevs affärsmässigt. Det samma gällde kommunala och statliga förvaltningsmyndigheter som bedrev näringsverksamheter. Offentliga sektorns skolverksamhet var inte omnämnd.⁵⁴ Högsta domstolen tog fasta på att lagstiftarens avsikt med bestämmelserna om företagsbot inte hade den vanliga skolverksamheten i åtanke då bestämmelsen skapades. Lagstiftningen var styrd mot brott inom näringsverksamheter som vid tidpunkten bedrevs under mer allmänna former av enskilda, eller då stat eller kommuner var i jämförbar situation. Ändring av lagstiftningen till förmån för skolverksamheter har inte skett. Sådana åtgärder har tagits i bruk inom ett närliggande rättsområde så som miljöstraffavgifter.⁵⁵ Högsta domstolen ansåg att det fanns vissa likheter mellan företagsbot samt miljöstraffavgifter som genom en reglering 1 juli 2007 avskaffade krav om att vad som är befogat att ses som näringsverksamhet. Detta betydde att verksamheten inom kommunen från och med detta kunde åläggas en straffavgift, med undantag för de fall där de bedrev myndighetsutövning. Orsaken till ändringen i lagen var missnöjet med att ha en ordning där parter som begått en överträdelse hanterades på olika sätt. Ett exempel hämtades ur proposition 2005/06:182 s.48f. Där påpekades det att staten eller kommuner under vissa fall var undantagna skyldigheten att betala miljöstraffavgift, medan en näringsidkare i samma situation, som drev samma form av verksamhet kunde dömas att betala avgiften.⁵⁶ Bedömning av näringsverksamhet har inte i första hand bärgrund på styrkan av hur mycket myndighetsutövning som utförs, utan tar fasta på om verksamheten som sådan är av obligatorisk art för kommunen. En annan bärgrund är under vilka förutsättningar det anses finnas ett gemensamt avtal som förpliktigar kommunen

⁵⁴ Ibid, s 436-437.

⁵⁵ Ibid, s 439.

⁵⁶ Ibid, s 437-438.

med enskild part. En annan faktor var på vilket sätt verksamheten finansierades. Om den enskilda parten i en kommunal tjänst förväntas att betala för tjänsten handlar det enligt HD om näringsverksamhet. Om tjänsten är kostnadsfri är det inte fråga om näringsverksamhet. HD underströk att bedömningen skall göras övergripande. Det påpekades att kommunal näringsverksamhet inte får framställas som märkligt att diskutera om i enskilda fall. Domslutet baserar sig på att fallet handlar om verksamhet inom grundskolan, som kommunen bedriver i enighet med bestämmelser ur skollagen. Förutsättningarna är att utbildning i grundskolan, liksom andra läroverktyg, böcker och skolmåltid är kostnadsfria. HD framhöll att ansvaret för att alla de som har rättighet att gå grundskola i enighet med skollagens 10 kap. 10 samt 24 §§, samt 2 kap. 18 § regeringsformen, vilar på kommunen om de inte genomför sin skolgång genom annan form.⁵⁷

4.3 Diskussion om rättsfallet och följder för elever inom skolan

Högsta Domstolens hävdade att näringsverksamhet inom offentliga sektorn tar fasta på om verksamheten är påtvingad kommunen enligt lag eller författning. Den andra punkten Högsta Domstolen fällde vikt vid handlade om det föreligger något avtalsliknande förhållande mellan den enskilde och kommunen. Den tredje punkten av vikt var på vilket sätt verksamheten finansieras. Är tjänsten fri från kostnad förelåg ingen näringsverksamhet enligt Högsta Domstolen.⁵⁸ Skillnader finns med brott som begåtts inom privat respektive offentlig regi vid utövandet av verksamheten, även fast de är av likartade slag. Statens offentliga utredning SOU 2016:82 en översyn av lagstiftningen om företagsbot ifrågasatte ändamålet med den formen av åtskillnad. Utgångspunkten enligt statens offentliga utredning borde alltså vara lagd på frågan om vem som driver verksamheten, oberoende ur ett ansvarsperspektiv. Fokus borde läggas på att utveckla företagsbotens ställning till frågan om brottet begås i en form av verksamhet som går att likställa med näringsverksamhet.⁵⁹ På Arbetsmiljöverkets hemsida berättas det om ett domslut från Göteborgs Tingsrätt som blev offentlig 28 november 2014. Domen rörde inte skolan utan två ambulanssjuksköterskor som hade skadat sig efter för långa arbetspass. Västra Götalands region stod åtalade för vållande till kroppsskada men friades av tingsrätten.⁶⁰ I domslutet ansågs

⁵⁷ Ibid, s 439.

⁵⁸ SOU 2016:82 En översyn av lagstiften om företagsbot: Betänkande av utredningen om vissa frågor om företagsbot, Stockholm 2016, s 120.

⁵⁹ Ibid, s 139.

⁶⁰ Arbetsmiljöverket. Tingsrätten borde ha prövat skuldfrågan, 2014-11-28. <https://www.av.se/nyheter/2014/tingsratten-borde-ha-provat-skuldfragan/?hl=friskolan-arbetsmiljuebrott> (Hämtad 2017-04-30).

ambulansverksamhet vara en integrerad verksamhet i sjukvården.⁶¹ Chefsjuristen Anna Middelman på Arbetsmiljöverket hävdar i artikeln att domskälet aldrig uppehöll sig i fråga om verksamheten kunde åläggas en företagsbot. Själva frågan om skulden till olyckan togs aldrig upp. Trots att skyldighet föreligger hos arbetsgivaren att tillse personalens möjlighet att genomföra arbetsuppgiften utan att åsätta sig för fara för hälsa eller sitt liv. Förhoppningen var att en överprövning skulle ske i en högre instans. Valfärdssektorn verkar till stor del på en marknad fylld av konkurrens. Därför behövde rättsläget redas ut. Likvärdiga regler borde gälla för att kunna fälla en privat respektive offentlig verksamhet för brott mot arbetsmiljölagstiftningen. Chefsjuristen ansåg att företagsboten skulle bli ersatt med en verksamhetsbot som påföljd. Skyldigheterna i enighet med arbetsmiljölagen skulle inte kunna åsidosättas av någon arbetsgivare, oavsett om det rörde sig om en privat eller offentlig sådan.⁶² Samma händelse rapporterades i Göteborgsposten den 28 november 2014. Där uppmärksammades det att arbetsgivaren stod åtalad för arbetsmiljöbrott. Kravet från åklagaren var en företagsbot på 400 000 kronor. Kammaråklagaren åtalade hela regionen eftersom det var svårt att finna vad som orsakat olyckan, samt vem eller vilka som brutit mot arbetsmiljöskyddslagstiftningen. Sjukhuset ansågs av tingsrätten inte bedriva näringsverksamhet, då sjukvården var obligatorisk. Tingsrätten ansåg även att finansieringen nästan enbart grundade sig på skatteintäkter. Verksamheten som sådan inte ansågs vara konkurrensutsatt.⁶³ Hur påverkar det eleverna?

4.3.1 Åtal gällande arbetsmiljöbrott

I ett reportage från 7 april 2015 säger kammaråklagare Christer B Jarlås på riksenheten för miljö och arbetsmiljömål, (REMA), att inget motiv finns för att hälften av alla åtal ogillas då det rör arbetsmiljöbrott. Inom andra rättsområden ogillas åtalen mellan 10 till 15 procent. Förklaringen kan vara brister i kunskap inom området bland domstolarna. Fallen är för få för att en rutin ska kunna utarbetas och rådmännen är i behov av ytterligare utbildningar inom området. De som är parter i domstolen så som Åklagarmyndigheten, Polisen och Arbetsmiljöverket kan inte bedriva behövd utbildning. Arbetsinstitutet som var en fristående part existerar inte längre. Konstruktionen av lagstiftningen borde ses över. I dagsläget består de av två separerade rättsområden. Brottsbalken och

⁶¹ Göteborgs Tingsrätt, beslut 2014-11-28, Mål B 4125-13, s 31.

⁶² Arbetsmiljöverket. Tingsrätten borde ha prövat skuldfrågan, 2014-11-28. <https://www.av.se/nyheter/2014/tingsratten-borde-ha-provat-skuldfragan/?hl=friskolan-arbetsmiljuebrott> (Hämtad 2017-04-30).

⁶³ Göteborgs Posten. TT. Inget stopp för dygnspass i ambulans.2014-11-28. <http://www.gp.se/nyheter/sverige/inget-stopp-f%C3%B6r-dygnspass-i-ambulans-1.262981> (Hämtad 2017-04-30).

arbetsmiljölagen. Med nuvarande lagstiftning måste de i hänseende av oaktsamhet sammanföras för att ett brott ska vara fullbordat. I arbetsmiljölagen återfinns handlingsregler, medan brottsbalken hanterar de straffrättsliga bestämmelserna.⁶⁴ Vad är följden av detta för eleverna inom skolväsendet?

4.3.2 Straff eller arbetsmiljölagstiftningen?

Ett exempel på ovan ställda situation går att utläsa i följande domslut. På en kommunal skola avled ett barn efter att ha fått ett handbollsmål över sig. Barnet hade deltagit i fritidsverksamhet och hade med en vän försökt att montera upp ett handbollsmål i skolans gymnastiksal. Fritidsledaren på skolan hade inte på egen hand kontrollerat målen och saknade vetskapen om barnens kunnande och förmåga att på egen hand kunna plocka fram och sätta upp målburarna. Genom att underlåta att ha omedelbar tillsyn över barnen och dess säkerhet ansåg åklagaren att fritidsledaren skulle fällas för vållande till annans död i enlighet med 3 kap. 7§ BrB.⁶⁵ Tingsrätten ansåg i sitt domskäl att det förelåg ett orsakssamband mellan fritidsledarens samtycke att låta barnen självständigt montera handbollsmålen, och den tragiska följd som detta ledde till. Det ansågs därmed klargjort att fritidsledarens beslut orsakade barnets död. Frågan blev då om fritidsledarens agerande kunde anses som oaktsamt till den grad som krävs för att kunna fällas för vållande till annans död.⁶⁶ Fritidsledaren hade vid olyckshändelsen inte fått några speciella instruktioner vilken utrustning som fick användas. Instruktioner saknades även på vilket sätt utrustningen avsågs att användas. På grund av detta ansågs det inte föreligga brister i fritidsledarens tillsynsansvar. Däremot ställde sig tingsrätten frågan om fritidsledaren brustit mot ett allmänt hållet tillsynsansvar. Detta skulle innebära en skyldighet i sin yrkesroll att värna barnen från skador i verksamheten.⁶⁷ Solna Tingsrätt ansåg att fritidsledaren ”*borde ha tagit reda på*⁶⁸” barnens förmågor och kunskaper att på egen hand montera handbollsmålen. Tingsrätten ansåg att i och med att så inte gjordes så hade fritidsledaren brustit i sitt tillsynsansvar. I och med att fritidsledaren inte heller hade barnen under uppsikt så hade rekvisitet för oaktsamheten varit uppfyllt. Tingsrätten ställde sig sedan frågan om fritidsledaren orsakat den dödsbringande orsaken genom att vara oaktsam. Tingsrätten ansåg att fritidsledaren borde inse att risk förelåg för personskada

⁶⁴ Lindgren – Strömbäck, Karin. Tema arbetsmiljöbrott. Vi kan inte fortsätta ha det så här. Sekotidningen. 2015-04-07. <http://sekotidningen.se/artikel/vi-kan-inte-fortsatta-ha-det-sa-har/> (Hämtad 2017-04-16)

⁶⁵ Solna Tingsrätt, Avdelning 1, Rotel 1:1, beslut 2011-10-14, B 931-09, s 3.

⁶⁶ Ibid, s 13.

⁶⁷ Ibid, s 14.

⁶⁸ Ibid, s 15-16.

om handbollsmålen hade undersöks. Tingsrätten fann därför att fritidsledaren varit oaktsam i förhållande till den dödliga olyckan, och biföll därför åtalet om vållande till annans död.⁶⁹ Fritidsledaren dömdes till villkorlig dom samt dagsböter.⁷⁰ Fritidsledaren överklagade till Svea Hovrätt. Åklagaren yrkade då på att bötesstraffet skulle bli mycket hårdare.⁷¹ Svea Hovrätt ansåg att olyckans orsak berodde på felgrundade bedömningar, som fritidsledaren inte ensamt hade skuld för. Ansvaret hade i många avseenden brustit, och detta hade inte kunnat göra någon enskild person ansvarig rent straffrättsligt. Fritidsledaren hölls inte heller ansvarig för brister inom arbetsmiljön av åklagaren. Förelåg tillsynsansvaret i samband med yrkesrollen? Svea Hovrätt ställde sig frågan om fritidsledaren genom att brista i sitt tillsynsansvar varit oaktsam och därigenom skulle varit vållande till annans död genom oaktsamhet. Kunde ett samtycke om att ta fram handbollsmålen utan att först ha gjort en korrekt bedömning av barnens förmåga att montera målen utan uppsikt gälla för att ställas inför ansvar?⁷² Svea Hovrätt ansåg att fritidsledaren hade ansvar över ett antal minderåriga barn, och bedrev verksamhet i en byggnad som fritidsledaren saknade tidigare erfarenhet ifrån. Detta innebar att fritidsledaren inte skulle ha förlitat sig på att barnen självständigt skulle kunnat hantera alla redskap utan att någon risk för olycka förelåg. Fritidsledaren skulle inte heller nöjt sig med barnens svar. Svea Hovrätt ansåg därför att det var oaktsamt av fritidsledaren att låta barnen självständigt ta hand om handbollsmålen. I och med detta förelåg ett orsakssamband till den dödliga utgången av olyckan. Frågeställningen blev därför om fritidsledaren var ansvarig straffrättsligt på grund av att oaktsamheten skulle anses vara klandervärd. Normalt oaktsam var inte tillräcklig grund för att fälla för brott, utan det krävdes en högre nivå av själva handlandet som sådant. En samlad bedömning av faktorer genomfördes. Av praxis följde att de straffrättsliga sanktionerna kunde ersättas av andra sanktioner. Förelåg det alltså annan straffrättslig regel, så skulle inte oaktsamheten tolkas tillämpas så omfattande. När det gällde barn i skolmiljö så var arbetsmiljölagstiftningen tillämpbar, vilket i sig gjorde att rekvisitet för oaktsamhet skulle hanteras sparsamt.⁷³ Svea Hovrätt ansåg att de skäl som fanns för att fälla fritidsledaren för vållande till annans död var att det förelåg ett ansvar i yrkesutövningen att värna minderåriga barn från olycksrisker genom att förebygga och upptäcka

⁶⁹ Ibid, s 15-16.

⁷⁰ Ibid, s 2.

⁷¹ Svea Hovrätt, Avdelning 08, Rotel 0802, Stockholm, beslut 2012-10-09, B 9325-11, s 3.

⁷² Solna Tingsrätt, Avdelning 1, Rotel 1:1, beslut 2011-10-14, B 931-09, s 5.

⁷³ Ibid, s 6.

skaderisker. Aktsamhetskraven ansågs höga med hänsyn till barnens förtroende till fritids och skolverksamhet. Svea Hovrätt ansåg att fritidsledaren varit otillräcklig i denna form av ansvar. Det som talade emot att fritidsledaren skulle fällas för ansvar, var att det inte allmänt kunde anses riskfyllt att bedriva aktiviteter med barn i en gymnastiksal som skolan tillhandahöll. Fritidsledaren skulle därför inte lastas för att inte ha planlagt aktiviteterna mer noggrant som hölls i gymnastiksalen. Frågan var om fritidsledaren hade missbedömt den rådande situationen. Svea Hovrätt ansåg att fritidsledaren inte hade agerat genom att medvetet tagit risker att genomföra aktiviteten genom exempelvis nonchalans eller likgiltighet. Svea Hovrätt ansåg att skolan hade brister av organisatorisk art, och att ansvaret inte kunde tillskrivas fritidsledaren i första hand. Sammantaget ansåg därför Svea Hovrätt att fritidsledaren agerat oaktsamt och därigenom vållat en olycka med dödlig utgång, men att rekvisitet för att anses ha varit så pass klandervärd som krävs för att vara oaktsam enligt 3 kap. 7§ BrB inte var uppfyllt. Svea Hovrätt ogillade därmed tingsrättens domslut om vållande till annans död.⁷⁴

4.3.3 Arbetsmiljöbalk för arbetsmiljöbrott

Kammaråklagare Christer B Jarlås vid riksenheten för miljö och arbetsmiljömålenheten (REMA), hävdar i ett reportage att åklagarens uppgift är att visa att någon genom uppsåt eller på grund av oaktsamhet har försummat reglerna i arbetsmiljölagstiftningen. Detta beteende leder sedan i orsak verkan samband till skada eller dödsfall för part. Kammaråklagaren menade att i dagsläget krävs det nästan en olycka eller ett dödsfall före ett brott mot arbetsmiljölagen blir straffbart. Likt ändringarna som inträffade inom miljölagstiftningen på sent nittiotal så önskade kammaråklagaren att arbetsmiljölagstiftningen sammanfogades till en gemensam balk. Inom miljöområdet slogs en mängd miljölagar ihop i en gemensam balk. Kammaråklagaren tyckte att i och med denna sammanslagning förändrades grunden i miljörätten till det bättre. Resultatet skulle alltså bli en särskild arbetsmiljöbalk. 2015 hade landets sex nordliga län fem åklagare. Var och en av dessa hade ungefär 200 ärenden att hantera. Tre av dessa åklagare hade hösten 2015 fyra arbetsmiljöbrott med dödlig utgång vardera att utreda. Tidsaspekten är en viktig faktor i sammanhanget enligt kammaråklagaren. Polisen och arbetsmiljöverket har begränsade resurser, och domstolarna kräver befogade bevisningskrav. Två anställda avled i en arbetsplatsolycka och

⁷⁴ Ibid, s 7.

norrlandsdistrikten hade hand om utredningen. De hade en väl genomförd utredning som förlorade i hovrätten, trots att alla beståndsdelar höll hög kvalitet. Företaget fälldes i tingsrätten och accepterade en företagsbot, samtidigt som tre chefer åtalades. Cheferna blev fällda i tingsrätten men friades efter överklagan i hovrätten. Genom att samstämmtigt skylla på företaget så förlitade sig hovrätten på de åtalade. Kammaråklagaren ansåg att den pedagogiska framställningen i målet hade brustit från åklagarens sida.⁷⁵ I Norrköpings Tidningar 2012-02-22 intervjuades arbetsmiljöåklagaren Lotten Loberg vid REMA. Där påpekades det att arbetsmiljöbrott har prioriterats olika runt om i landet. Mellan åren 2010 och 2011 gick 147 anmälningar från försäkringskassan och Arbetsmiljöverket vidare till domstol av totalt 80,000 anmälda arbetsplatsolyckor i Sverige. Sedan år 2008 har en av sjutton blivit fällda för grovt arbetsmiljöbrott. Fem av sex fall leder inte till något rättslig efterspel som exempelvis företagsbot eller åtal. En jämförelse kan göras i procent utifrån hur många uppsåtliga dråp eller mord som klaras upp. Vid tidpunkten var uppklärningsprocenten för landet 85 procent enligt arbetsmiljöåklagaren. Åklagaren ställde en provocerande fråga som gick ut på att ställa sig frågan om dödsfall kan ha olika värden i förhållande till varandra. Resurser lades i större omfattning på uppsåtliga former av dödandet enligt arbetsmiljöåklagaren. Valet av hur resurserna fördelas var vid tidpunkten enskilda polismyndigheters beslut. Sedan riksåklagaren 2009 startade riksenheten för miljö och arbetsmiljömål har kompetensen samlats på ett och samma ställe, vilket har fört verksamheten att arbeta effektivare. Mellan åren 2008 till 2010 ökade lagföringen med 120 procent. Arbetsmiljöåklagaren ansåg vid tidpunkten för reportaget att företagsbot var enklare att ålägga med hjälp av rådande lagstiftning. I första hand delas en företagsbot ut till de företag som inte skäligen gjort allt som kan krävas för att förebygga brott. Likaså kan företagsboten åläggas en individ i styrande position på ett företag, där personen utför brottslig handling inom företaget genom att inte genomfört tillfredsställande förebyggande åtgärder. Systemet hade en nackdel enligt arbetsmiljöåklagaren. Företagsboten riktade sig mot näringsverksamhet, och därmed omfattades inte stora delar av offentlig verksamhet. Arbetsmiljöåklagaren ansåg tillsammans med andra att företagsboten även skulle vara tillämpbar där. Det bedömdes som sannolikt att brott förövades även

⁷⁵ Lindgren – Strömbäck, Karin. Tema arbetsmiljöbrott. Vi kan inte fortsätta ha det så här. Sekotidningen. 2015-04-07. <http://sekotidningen.se/artikel/vi-kan-inte-fortsatta-ha-det-sa-har/> (Hämtad 2017-04-16).

där utan att bli uppmärksammade.⁷⁶ Året efter intervjun släppte Arbetsmiljöverket ett pressmeddelande. Av alla arbetsmiljöbrott som anmäldes ledde bara två procent till fällande domar. Dåvarande chefsjurist Anna Middleman på Arbetsmiljöverket ansåg att arbetsgivarnas bristfälliga ansvarstagande till gällande lagstiftning måste leda till konsekvenser. De som dömdes för att ha orsakat en arbetstagares död, skada eller sjukdom fick för låga straff. Under en period av fyra år mellan 2006-2010 blev bara 124 polisanmälningar i slutändan fällande domslut av totalt 6152 polisanmälningar. Med tillägg av alla lagföringar som bland annat innebar åläggande att betala företagsbot, så ökade antalet till sex procent. Tillkomsten av REMA har ökat lagförningsgraden inom arbetsmiljöbrotten. Trots åklagarsidans förbättringar fanns det i allra högsta grad åtgärder att vidta inom polisen. Klassificeringen av brott och olyckor hanterades olika i förhållande till län och tid. Det utgjorde det faktum att arbetsmiljöbrottens statistik blev opålitlig. Chefsjuristen hävdade att under en period av 30 år hade arbetsmiljöbrottens beståndsdelar och antal varierat. Orsaken var förmågan att reagera på förändringar och definitioner av brott inom myndigheter, i förhållande till förändringar av begångna brotts omfattning. En genomförd undersökning inom polisen visade att prioriteringen att undersöka arbetsmiljöbrott var låg. Orsaken var att brotten ansågs tidsödande och komplexa i förhållande till annan brottslig verksamhet. Chefsjuristen påtalade att Arbetsmiljöverket var redo att genomföra allt som krävdes för att samarbetet skulle bli bättre samtidigt som situationen skulle förbättras.⁷⁷

4.4 Få fall från skolan

2016 redovisade Åklagarmyndigheten att 225 fall inom miljö samt arbetsmiljöbrott hade tilldömts företagsbot. Staten fick därmed in 32 miljoner kronor. Skolväsendet som enskilt område särredovisades inte.⁷⁸ Av 408744 inkomna brottsmisstankar gav 344 beslut om företagsbot.⁷⁹ 2016 avslutade Arbetsmiljöverket en treårig inspektionsperiod av skolans verksamhet. 30 procent av landets skolor hade då undersökts. 9 skolor av 10 fick krav på sig att förbättra arbetsmiljön. Under perioden upptäcktes 13000 arbetsmiljöbrister och

⁷⁶ Norrköpings Tidningen. Få arbetsmiljö- brott leder till åtal. 2012-02-22. <http://www.nt.se/nyheter/norrkoping/fa-arbetsmiljo-brott-leder-till-atal-7501692.aspx> (Hämtad 2017-04-18).

⁷⁷ Arbetsmiljöverket. Få fälls för arbetsmiljöbrott. 2013-04-11. <https://www.av.se/press/fa-falls-for-arbetsmiljobrott/> (Hämtad 2017-04-30).

⁷⁸ Åklagarmyndigheten, planering och uppföljning. Årsredovisning 2016, 2015-12-15.

https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/planering-och-uppfoljning/arsredovisningar/arsredovisning_2016.pdf (Hämtad 2017-03-03), s 36.

⁷⁹ Ibid, s 61.

60 procent av anmärkningarna rörde det systematiska arbetsmiljöarbete som skolan är skyldig att genomföra. Vid uppföljning var bristerna åtgärdade.⁸⁰ I en rapport från Arbetsmiljöverket framkommer det att ungefär 6 procent av de lagförda arbetsmiljöbrotten mellan år 2006-2010 ledde till domslut inom vård, skola och omsorg. Skolan särredovisades inte.⁸¹ En skada, sjukdom eller dödsfall som har anknytning till arbetsuppgift hos arbetsgivaren klassas som arbetsmiljöbrott. Själva olyckan som enskild incident behöver i sig inte klassas som ett brott. Den straffbara handlingen eller underlåtenheten att handla ligger i att arbetsgivaren inte agerat förebyggande mot olycksrisker.⁸² En rapport från Arbetsmiljöverket beskriver arbetsmiljöbrottens två olika typer av rättslig reglering. En straffbaserad modell bygger på att arbetsgivare överlag medvetet undviker att genomföra åtgärder. Den andra modellen baserar sig på att arbetsgivaren gör misstag på grund av ovarsamhet eller bristfällig kunskap.⁸³ Huvudskillnaderna i de olika modellerna är att den straffrättsliga modellen lägger fokus på vad som är att beakta som rätt respektive fel ur ett straffrättsligt perspektiv.⁸⁴ Ur ett politiskt perspektiv finns möjligheten att nyttja lagstiftning för att få utökade resurser från exempelvis polisen, och därigenom påvisa beslutsamhet. Att använda en straffrättslig metod behöver inte ovillkorligen betyda att arbetsmiljön blir bättre, men det kan betyda att kritik neutraliseras och att opinionens krav tillgodoses.⁸⁵ Enligt ett reportage i tidningen *Arbetsliv* så har anmälningar om arbetsmiljöbrott det senaste decenniet fyrdubblats. 2015 anmäldes ungefär 2000 arbetsmiljöbrott till polisen. Vållande till kroppsskada ökade från 437 fall 2006, till 1889 anmälningar år 2015. Bevisföringen är svårartad och många ärenden skrivs av. Därmed når många ärenden aldrig domstol. Många gånger saknas ett uppsåtligt handlande bakom den brottsliga gärningen.⁸⁶ Arbetsmiljöbrott regleras i svensk lagstiftning via arbetsmiljölagen (1977:1160) och brottsbalken (1962:700). Skillnaden mellan dessa två regleringar är att arbetsmiljölagen är en ramlagstiftning. Detta innebär att lagen i sig inte är detaljstyrd och att tillfälle ges att situationsanpassa lagens

⁸⁰ Arbetsmiljöverket Årsredovisning 2016, Årsredovisningar och budgetunderlag. 2016-11-23.

<https://www.av.se/globalassets/filer/om-oss/arsredovisningar/arsredovisning-arbetsmiljoverket-2016.pdf> (Hämtad 2017-03-03), s 10.

⁸¹ Bäckman, Karin, Estrada, Felipe, Flyghed, Janne, Nilsson, Anders, Arbetsmiljöverket, Arbetsmiljöbrottens omfattning, struktur och utveckling. Kunskapssammanställning, Kriminologiska institutionen, Stockholm universitet. ISSN 1650-3171, Rapport 2013:4, s 50.

⁸² *Ibid*, s 11.

⁸³ *Ibid*, s 12.

⁸⁴ *Ibid*, s 13.

⁸⁵ *Ibid*, s 14.

⁸⁶ Ziedler, Krister. Lagar och regler. Rekordmånga anmälningar av arbetsmiljöbrott. *Arbetsliv*. 2016-05-31.

<http://www.prevent.se/arbetsliv/lagar-och-regler/2016/rekordmanga-anmalningar-av-arbetsmiljobrott/> (Hämtad 2017-05-04).

tillämpning efter rådande enskilt fall. Arbetsmiljöverket har dessutom utgivit ett antal föreskrifter och det finns även en arbetsmiljöförordning. Det gemensamma med rådande lagstiftningar är att arbetsgivaren kan bli bestraffad genom att inte agera trots att en farlig situation varit känd. En fysisk person kan bara dömas för arbetsmiljöbrott utifrån två perspektiv. Dels måste personen haft arbetsmiljöansvar och sedan måste det föreligga ett straffansvar. Att förstå skillnaden på dessa perspektiv är viktigt. Den individ i organisationen som innehar högst rang har arbetsmiljöansvaret, men det finns stöd i lagstiftningen för att delegera ut arbetsmiljöuppgifter till andra personer inom samma verksamhet. Det straffrättsliga ansvaret bygger på att hänsyn tas till de specifika förutsättningarna som gäller för den rådande situationen. Hänseende tas till individens förmåga att kunna påverka beslut och i vilket omfång åtgärder vidtas.⁸⁷ Att arbetsgivaren har rätt att fördela arbetsuppgifterna är i sig ingen garanti för att det straffrättsliga ansvaret ur ett arbetsmiljöperspektiv automatiskt åtföljer. Att fastslå skuld i arbetsmiljöbrottsammanhang för en viss individ kan vara förknippat med vissa svårigheter i verksamheter där många parter deltar. Mycket beroende på att ett straffrättsligt ansvar av personlig karaktär måste kunna fastställas via utredning. Samma individ som bär ansvar behöver inte vara den individ som underlåtit eller utfört en arbetsmiljöbrottslig handling. Företagsboten är en sanktionsmöjlighet som tillämpats av svenska domstolar sedan 1986. Fram till 2000-talet användes metoden sparsamt. Den är utformad för att kunna delas ut till näringsidkare som begår arbetsmiljöbrott med uppsåt eller på grund av okunskap eller slarv. Företagsboten kan åläggas trots att inget enskilt ansvar har gått att fastställa. Vid åtal som endast kan antas leda till böter och som fullbordas på grund av oaktsamhet kan åklagaren endast förelägga om företagsbot om så krävs ur allmänhetens uppfattning.⁸⁸ Arbetsmiljöverket kan ålägga en verksamhet med vite. Det är en avgift som tas ut då arbetsgivaren bryter mot en bestämmelse. Sedan den 1 juli 2014 har arbetsmiljöverket möjlighet att tilldöma sanktionsavgifter då dessa har ansetts att vara mer effektiva.⁸⁹ Vite i sig är ingen påföljd i juridisk mening, utan ett tvångsmedel av administrativt slag. Om åtgärder inte vidtas kan arbetsgivaren dömas till fängelse

⁸⁷ Bäckman, Karin, Estrada, Felipe, Flyghed, Janne, Nilsson, Anders, Arbetsmiljöverket, Arbetsmiljöbrottens omfattning, struktur och utveckling. Kunskapssammanställning, Kriminologiska institutionen, Stockholm universitet. ISSN 1650-3171, Rapport 2013:4, s 14.

⁸⁸ Ibid, s 15.

⁸⁹ Arbetsmiljöverket. Sanktionsavgifter, 2017-04-12. <https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/boter-straff-och-sanktionsavgifter/sanktionsavgifter/#3> (Hämtad 2017-05-04).

eller böter.⁹⁰ En sammanställning från arbetsmiljöverket 26 februari 2015 presenterar godkända strafförelägganden och domar i arbetsmiljöbrott från 2014. Av 125 verksamheter är bara 2 fall relaterade till skolan, och bägge skolorna var kommunala.⁹¹ 3 av 38 fall berörde skolan om tilldömmande av vite.⁹² Även skolinspektionen kan ålägga skolverksamhet med vite, och till och med stänga en skola om bristerna är så allvarliga att elevernas hälsa hotas. Huvudmannen har ansvar för driften och om en friskola missköter sig grovt kan skolinspektionen dra in skolans tillstånd.⁹³ Ett föreläggande kan bestå med eller utan vite. Det betyder att Skolinspektionen kan påpeka brister som måste åtgärdas och på sådant sätt sedan följa upp förbättringar.⁹⁴ Dagens Juridik skriver i en artikel från 19 januari 2015 att 49 kommunala eller friskolor har fått ett föreläggande om vite. Ingen av dessa skolor hade vid tidpunkten blivit ålagd av domstol att betala vite. Huvudmännen överklagar till domstol och rättar till sina brister. En problematik som tas upp i artikeln är de långa domstolsprocesserna som i sig gör att eleverna tillexempel får vänta på att få rätt stöd och undervisning som de har rätt till.⁹⁵ Verksamheter som drivs inom offentliga sektorn av staten har inte ett direkt vinstintresse i sig själv, men de kan likt ideella verksamheter ha ett ekonomiskt motiv.⁹⁶ I statens offentliga utredning nämns volymen av kommuners utgifter som de privata aktörerna får betalt för att utföra tjänster inom omsorg och skola. 2013 betalades 71 miljarder ut, vilket motsvarade 16 procent av verksamhetens totala kostnad. Därtill ska det tilläggas att en femtedel av de anställda hade en privat arbetsgivare inom välfärdssektorn. Statens offentliga utredning ansåg i och med detta att företagsbotens bestämmelser med tanke på rådande omständighet var att anse som skäliga att tillämpa. Även fast lagstiftaren haft en annan avsikt med

⁹⁰ Bäckman, Karin, Estrada, Felipe, Flyghed, Janne, Nilsson, Anders, Arbetsmiljöverket, Arbetsmiljöbrottens omfattning, struktur och utveckling. Kunskapssammanställning, Kriminologiska institutionen, Stockholm universitet. ISSN 1650-3171, Rapport 2013:4, s 16.

⁹¹ Arbetsmiljöverket. Avdelningen för juridik. Domar och godkända strafförelägganden i arbetsmiljömål 2014. Sammanställning 2015-02-26. <https://www.av.se/globalassets/filer/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/boter-straft-och-sanktionsavgifter/arbetsmiljodomar/domar-och-straforelagganden-2014.pdf> (Hämtad 2017-05-09).

⁹² Arbetsmiljöverket. Avdelningen för juridik. Domar 2014 i mål om viten grundade på arbetsmiljölagen. Sammanställning 2015-02-26. <https://www.av.se/globalassets/filer/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/boter-straft-och-sanktionsavgifter/arbetsmiljodomar/viten-2014.pdf> (Hämtad 2017-05-16).

⁹³ Skolinspektionen. Om bristerna är allvarliga. 2015-06-18. <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Tillsyns--och-granskningsbeslut/Om-bristerna-ar-allvarliga/> (Hämtad 2017-04-16).

⁹⁴ Skolinspektionen. Olika sorters beslut. 2015-09-19. <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Tillsyns--och-granskningsbeslut/Olika-sorters-beslut/#forelaggande> (Hämtad 2017-04-16).

⁹⁵ Bednarska, Balcer, Jaqueline. Dagens Juridik, Sveriges Juridiska Dagstidning. 2015-01-19.

<http://www.dagensjuridik.se/2015/01/ingen-skola-har-fatt-betala-vite-sedan-lagen-infordes-trots-49-forelagganden> (Hämtad 2017-05-09).

⁹⁶ SOU 2016:82 En översyn av lagstiften om företagsbot: Betänkande av utredningen om vissa frågor om företagsbot, Stockholm 2016, s 140.

sanktionen.⁹⁷ En kommun som bedriver skolverksamhet har i sig inget direkt vinstintresse, men det kan föreligga ett intresse att begränsa sina omkostnader i verksamheten.⁹⁸ Genom utredningen gavs ett antal förslag för att stärka företagsbotens roll som en ”särskild rättsverkan av brott⁹⁹”. Detta uttryck betyder i sig att bestraffningen som sådan inte medför skadeståndsskyldighet eller någon annan brottspåföljd i sig. Genom att vara reglerad i författning så slapp lagstiftaren konstruera om straffrättens grundläggande systematik, med bärgrund på begreppen skuld, straff och brott.¹⁰⁰ Utredarna ansåg att det ur ett avvärande perspektiv att begå brott, saknades betydelse om företagsboten var straff eller en särskild rättsverkan. Det fanns däremot inget som gav stöd till att betäcka sanktionen som straff. Utredarna gav däremot stöd för att tillämpningsområdet för företagsboten skulle breddas till att medges verksamhet av offentlig art som kunde likställas med näringsverksamhet. Även annan form av verksamhet utövad av en juridisk individ, skulle kunna falla innanför företagsbotens bestämmelser. Om brottsligt handlande eller underlåtelse att handla innebär finansiella fördelar.¹⁰¹

5 Slutsatser

Sammanlagt 1,2 mkr ärenden hanterades av polisen 2016.¹⁰² Ärenden som var äldre än sex månader hade ökat med 23,8 procent.¹⁰³ 145365 gick vidare till åklagare.¹⁰⁴ Få fall av arbetsmiljöbrott leder till åtal, och det finns fall som tagit längre tid än fem år av domstolsförhandlingar. I ett fall hade en ensam polis hand om alla arbetsmiljöbrott i Sveriges nordliga delar. Omorganisationen hos polisen har förbättrat situationen, men samma utredare kan ha hand om både miljö och arbetsmiljöbrott. Via en platsannons sökte polisen en utredare. Erfarenhet inom miljöbalken låg i fokus. Arbetsmiljölagstiftningen nämndes inte. Polisen prioriterade inte denna form av brottslighet och domstolarna saknar särskild kunskap.¹⁰⁵ Rikspolisstyrelsen genomförde en utredning om arbetsmiljöbrottens handläggning år 2013. Där framkom det att metoder och nationella riktlinjer

⁹⁷ Ibid, s 139.

⁹⁸ Ibid, s 144.

⁹⁹ Ibid, s 14.

¹⁰⁰ Ibid, s 99.

¹⁰¹ Ibid, s 14.

¹⁰² Polismyndigheten/Ekonomiavdelningen, Polisens Årsredovisning 2016, Dnr: 161/2015, Saknr 902. 2017-02-22. <https://polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Arsredovisningar/01%20Polisen%20nationellt/Polisens-arsredovisning-2016.pdf> (Hämtad 2017-05-02), s 32.

¹⁰³ Ibid, s 34.

¹⁰⁴ Ibid, s 35.

¹⁰⁵ Klein,Helle. Rättegången mot Nordkalk. Uppvärdera arbetsmiljöbrotten-reformera rättsväsendet. Dagens Arbete. 25 januari 2017. <http://da.se/2017/01/uppvardera-arbetsmiljobrotten/> (Hämtad 2017-05-04).

behövde utvecklas och effektiviseras. En särskild utbildning skulle skapas inom polishögskolan för att öka kunskapen om arbetsmiljöbrott. Polisen i samråd med Åklagarmyndigheten skulle skapa ett system som möjliggjorde uppföljning av ärenden. Detta skulle ske i samverkan med Arbetsmiljöverket.¹⁰⁶ Arbetsmiljöverket lyfter upp detta problem genom att de berörda myndigheterna inte använder samma form av orsakskoder då statistik ska framställas inom arbetsmiljöbrott.¹⁰⁷ En artikel från Svenska Dagbladet belyste behoven av Arbetsmiljöverkets rådgivande roll till Åklagarmyndigheten och Polisen. Arbetsmiljöverkets tidigare nedskärning var ett problem ur utredningssynpunkt.¹⁰⁸ Arbetslivsinstitutets avveckling beskrivs som en orsak till att myndighetens förmåga att tillägna sitt kunskapsbehov minskat. Tillsynen av regelverken inom arbetsmarknadens område behövde stärkas med forskning. Detta skulle utveckla förmågan att kunna läsa av arbetslivets trender och utveckling. Sverige har saknat en nationell strategi för kunskap inom arbetsmiljön.¹⁰⁹ Att staten för talan mot sig själv via åklagare, och att företagsbotens belopp i slutändan tillfaller staten är inte något problem. I exempelvis lagen om offentlig upphandling (2007:1091) åläggs staten att betala sanktionsavgifter. Skäl för undantag är alltså omotiverade. Samma sak gäller för landsting och kommuner.¹¹⁰ 28 mars 2017 presenterades en utredning som lade förslag om att arbetsgivar- och arbetstagarbegreppen i arbetsmiljölagstiftningen skulle breddas till innebörd. Utgångspunkten för ansvarsfrågor skulle utgå från arbetssituationen och individen.¹¹¹ Min slutsats är att domslut rörande arbetsmiljöbrottsmålen är för få till antal inom skolväsendet. En vetenskaplig slutsats för att kunna fastställa om skillnader föreligger mellan privata respektive kommunala skolor kan därför inte påvisas. Min reflektion är att vård och omsorg troligtvis är i liknande situation.

¹⁰⁶ Tillsynsrapport 2013:13, Polismyndigheternas handläggning av arbetsmiljöbrott. Rikspolisstyrelsen, https://polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Rapporter-utredningar/01%20Polisen%20nationellt/Ovriga%20rapporter-utredningar/Inspektioner-tillsyns%20rapporter/2013/Tillsynsrapport_13_13arbetsmiljobrott.pdf, (Hämtad 2017-05-02), s 28.

¹⁰⁷ Bäckman, Karin, Estrada, Felipe, Flyghed, Janne, Nilsson, Anders, Arbetsmiljöverket, Arbetsmiljöbrottens omfattning, struktur och utveckling. Kunskapssammanställning, Kriminologiska institutionen, Stockholm universitet. ISSN 1650-3171, Rapport 2013:4, s 39.

¹⁰⁸ Efendić, Negra. Näringsliv. Polisen kritisk till Arbetsmiljöverket. Svenska Dagbladet. 2014-07-24. <https://www.svd.se/polisen-kritisk-till-arbetsmiljoverket> (Hämtad 2017-05-02).

¹⁰⁹ Arbetsmiljöverket, Svensk Arbetsmiljöforskning 2017-2027, Rapport 2015:18, Underlag till regeringens forskningspolitik, Arbetsmiljöarbete och inspektioner, Publikationer, Rapporter 2015. 2017-03-03. <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/rapporter/svensk-arbetsmiljoforskning-20172027-rap-2015-18.pdf> (Hämtad 2017-05-03), s 28.

¹¹⁰ SOU 2016:82 En översyn av lagstiften om företagsbot: Betänkande av utredningen om vissa frågor om företagsbot, Stockholm 2016, s 153-154.

¹¹¹ SOU 2017:24 Ett arbetsliv i förändring – hur påverkas ansvaret i arbetsmiljön? Betänkande av utredningen om arbetsmiljöregler för ett modernt arbetsliv, Stockholm 2017, <http://www.regeringen.se/496173/contentassets/93df7ab18b704a8ab655080cb498dfd1/ett-arbetsliv-i-forandring--hur-paverkas-ansvaret-for-arbetsmiljon-sou-201724> (Hämtad 2017-05-02), s.18.

6 Källförteckning

Offentligt tryck

Regeringens propositioner (Prop.)

Prop. 1990/91:18 om ansvaret för skolan.

Prop. 1991/92:95 om valfrihet och fristående skolor.

Statens offentliga utredningar (SOU)

SOU 2013:56 Friskolorna i samhället: Betänkande av friskolekommittén, Stockholm 2013.

SOU 2016:78 Ordning och reda i välfärden: Betänkande av välfärdsutredningen, Stockholm 2016.

SOU 2016:82 En översyn av lagstiften om företagsbot: Betänkande av utredningen om vissa frågor om företagsbot, Stockholm 2016.

SOU 2017:24 Ett arbetsliv i förändring – hur påverkas ansvaret i arbetsmiljön? Betänkande av utredningen om arbetsmiljöregler för ett modernt arbetsliv, Stockholm 2017.

Rättspraxis

Avgöranden från Högsta Domstolen
NJA 2016 s. 429.

Avgörande från Hovrätten
RH 1999:84.

Hovrätten för Västra Sverige, Avd 3, beslut 1999-06-28, B 263-97. Beställd från domstol 2017-03-30.

Hovrätten för Västra Sverige, Avd 3, beslut 1999-06-28, Mål B 263/97, rotel 33, Prot.bilaga. Beställd från domstol 2017-03-30.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, Avdelning 1 Rotel 15, beslut 2012-02-20, Mål 65-10.

Svea Hovrätt, Avdelning 08, Rotel 0802, Stockholm, beslut 2012-10-09, B 9325-11.

Avgörande från Tingsrätten

Solna Tingsrätt, Avdelning 1, Rotel 1:1, beslut 2011-10-14, B 931-09.

Göteborgs Tingsrätt, Avdelning 4, beslut 2012-06-04, Mål B 2458-10.

Göteborgs Tingsrätt, beslut 2014-11-28, Mål B 4125-13.

Litteratur

Bäckman, Karin, Estrada, Felipe, Flyghed, Janne, Nilsson, Anders, Arbetsmiljöverket, Arbetsmiljöbrottens omfattning, struktur och utveckling. Kunskapssammanställning, Kriminologiska institutionen, Stockholm universitet. ISSN 1650-3171, Rapport 2013:4.

Carlsson, Kenny och Bergman, Mats. Konkurrenslagen, en kommentar. 2:1. Uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2015.

Idén, Tobias. Kommunen som konkurrent. Kommunalrättsliga befogenheter och konkurrensrättsliga begränsningar. Skrifter från juridiska institutionen vid Umeå universitet/Nr 19. Uppsala: Iustus Förlag AB, 2008.

Jarl, Maria och Rönnerberg, Linda. Skolpolitik. Från riksdagshus till klassrum. 3. Uppl. Stockholm: Liber AB, 2015.

Övriga källor

Elektroniska källor

Arbetsmiljöverket. Avdelningen för juridik. Domar och godkända strafförelägganden i arbetsmiljömål 2014. Sammanställning 2015-02-26. <https://www.av.se/globalassets/filer/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/boterstraff-och-sanktionsavgifter/arbetsmiljodomar/domar-och-strafforelagganden-2014.pdf>, (Hämtad 2017-05-09).

Arbetsmiljöverket. Avdelningen för juridik. Domar2014 i mål om viten grundade på arbetsmiljölagen. Sammanställning 2015-02-26. <https://www.av.se/globalassets/filer/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/boterstraff-och-sanktionsavgifter/arbetsmiljodomar/viten-2014.pdf>, (Hämtad 2017-05-16).

Arbetsmiljöverket. Få fälls för arbetsmiljöbrott. 2013-04-11. <https://www.av.se/press/fa-falls-for-arbetsmiljobrott/>, (Hämtad 2017-04-30).

Arbetsmiljöverket. Tingsrätten borde ha prövat skuldfrågan, 2014-11-28. [https://www.av.se/nyheter/2014/tingsratten-borde-ha-provat-skuldfragan/?hl=friskolan arbetsmiljöbrott](https://www.av.se/nyheter/2014/tingsratten-borde-ha-provat-skuldfragan/?hl=friskolan%20arbetsmiljobrott), (Hämtad 2017-04-30).

Arbetsmiljöverket. Sanktionsavgifter, 2017-04-12.

<https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/boter-straфф-och-sanktionsavgifter/sanktionsavgifter/#3>, (Hämtad 2017-05-04).

Arbetsmiljöverket, Svensk Arbetsmiljöforskning 2017-2027, Rapport 2015:18, Underlag till regeringens forskningspolitik, Arbetsmiljöarbete och inspektioner, Publikationer, Rapporter 2015. 2017-03-03.

<https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/rapporter/svensk-arbetsmiljoforskning-20172027-rap-2015-18.pdf>, (Hämtad 2017-05-03).

Arbetsmiljöverket Årsredovisning 2016, Årsredovisningar och budgetunderlag. 2016-11-23. <https://www.av.se/globalassets/filer/om-oss/arsredovisningar/arsredovisning-arbetsmiljoverket-2016.pdf>, (Hämtad 2017-03-03).

Göteborgs Posten. TT. Inget stopp för dygnspass i ambulans. 2014-11-28.

<http://www.gp.se/nyheter/sverige/inget-stopp-f%C3%B6r-dygnspass-i-ambulans-1.262981>, (Hämtad 2017-04-30).

Efendi`c, Negra. Näringsliv. Polisen kritisk till Arbetsmiljöverket. Svenska Dagbladet. 2014-07-24. <https://www.svd.se/polisen-kritisk-till-arbetsmiljoverket>, (Hämtad 2017-05-02).

Klein,Helle. Rättegången mot Nordkalk. Uppvärdera arbetsmiljöbrotten-reformera rättsväsendet. Dagens Arbete. 25 januari 2017.

<http://da.se/2017/01/uppvardera-arbetsmiljobrotten/>, (Hämtad 2017-05-04).

Lindgren – Strömbäck, Karin. Tema arbetsmiljöbrott. Vi kan inte fortsätta ha det så här. Sekotidningen. 2015-04-07. <http://sekotidningen.se/artikel/vi-kan-inte-fortsatta-ha-det-sa-har/>, (Hämtad 2017-04-16).

Polismyndigheten/Ekonomiavdelningen, Polisens Årsredovisning 2016, Dnr: 161/2015, Saknr 902. 2017-02-22.

<https://polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Arsredovisningar/01%20Polisen%20nationellt/Polisens-arsredovisning-2016.pdf>, (Hämtad 2017-05-02).

Skolinspektionen. Om bristerna är allvarliga. 2015-06-18.

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Tillsyns--och-granskningsbeslut/Om-bristerna-ar-allvarliga/>, (Hämtad 2017-04-16).

Skolinspektionen. Olika sorters beslut. 2015-09-19.

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Tillsyns--och-granskningsbeslut/Olika-sorters-beslut/#forelaggande>, (Hämtad 2017-04-16).

Skolverket. Snabbfakta. Verksamheter och skolenheter hösten 2016. Avdelningen för analys. 2017-04-25. <https://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/snabbfakta-1.120821>, (Hämtad 2017-04-25).

Tillsynsrapport 2013:13, Polismyndigheternas handläggning av arbetsmiljöbrott. Rikspolisstyrelsen, https://polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Rapporter-utredningar/01%20Polisen%20nationellt/Ovriga%20rapporter-utredningar/Inspektioner-tillsyns%20rapporter/2013/Tillsynsrapport_13_13arbetsmiljobrott.pdf, (Hämtad 2017-05-02).

Ziedler, Krister. Lagar och regler. Rekordmånga anmälningar av arbetsmiljöbrott. Arbetsliv. 2016-05-31. <http://www.prevent.se/arbetsliv/lagar-och-regler/2016/rekordmanga-anmalningar-av-arbetsmiljobrott/>, (Hämtad 2017-05-04).

Åklagarmyndigheten. Dokument. Verksamhet i Högsta Domstolen. ÅM 2014/7500 Företagsbot. 2015-11-26. Utveckling av grunderna för talan i Högsta domstolens mål nr B 5205-14 Åklagarmyndigheten, Riksåklagarens kansli, Rättsavdelningen, 2014-11-11, Dnr ÅM 2014/7500, https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/verksamheten-i-hogsta-domstolen/overklaganden/am_2014_7500_foretagsbot.pdf, (Hämtad 2017-03-23).

Åklagarmyndigheten, planering och uppföljning. Årsredovisning 2016, 2015-12-15. https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/planering-och-uppfoljning/arsredovisningar/arsredovisning_2016.pdf, (Hämtad 2017-03-03).